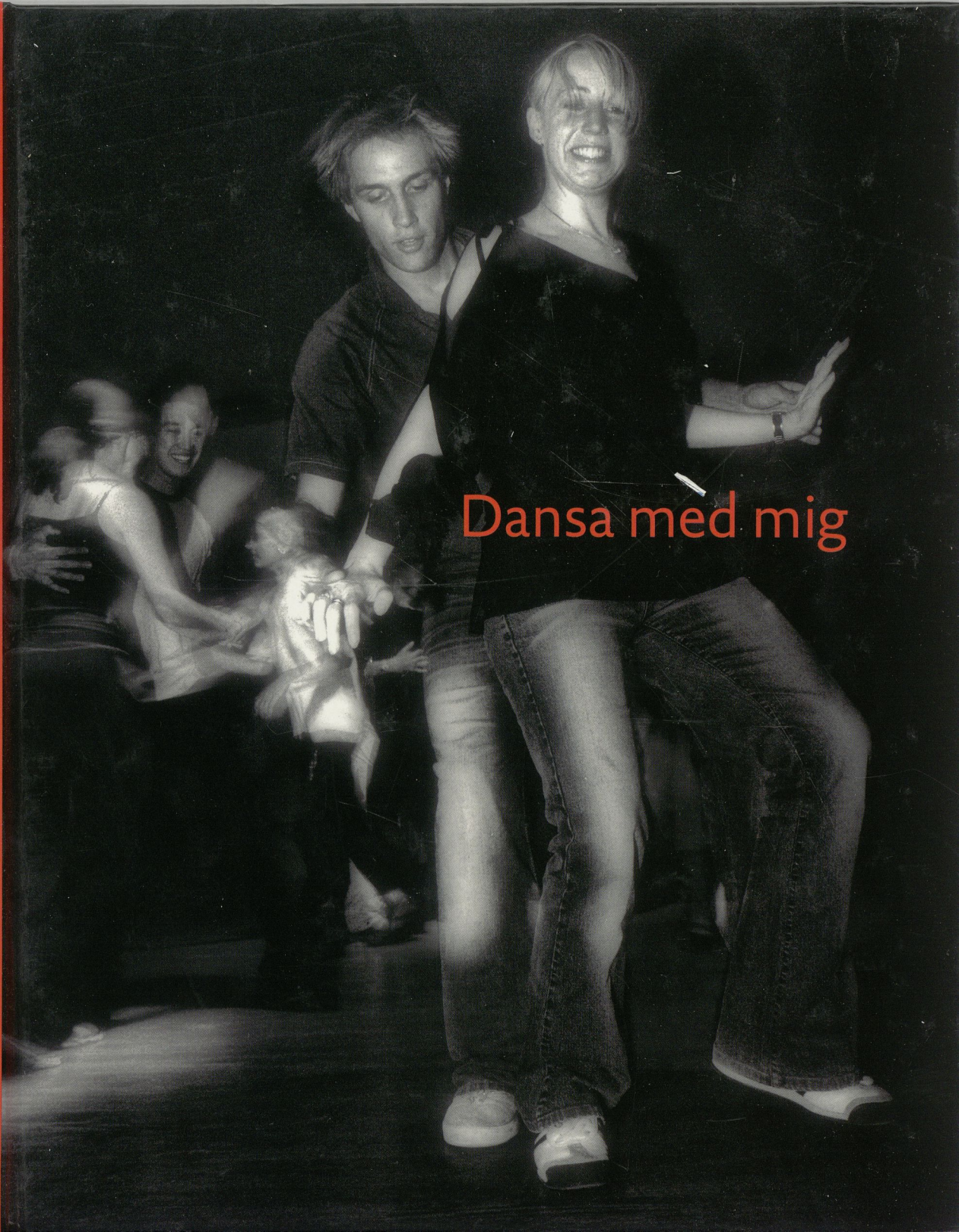

Dansa
med mig

FATABUREN 2006

Dansa med mig

Dansa med mig

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2006

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok, är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har idag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

Fataburen 2006
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare

Redaktör Christina Westergren

Bildredaktör Birgit Brånvall

Omslag och grafisk form Lena Eklund

Omslagsbild foto A. Jeremy P. Lawrence, www.futtfuttfuttfotography.com

Baksidesbild ur boken (s. 193)

Bilder på för- och eftersättsblad foto Birgit Brånvall 2006 © Nordiska museet

Foto s. 2 Fotografi i Nordiska museets arkiv, fotograf ej känd

Tryckt hos Falth & Hässler, Värnamo 2006

ISSN 0348 971 X

ISBN 91 7108 506 8

Dansens spår

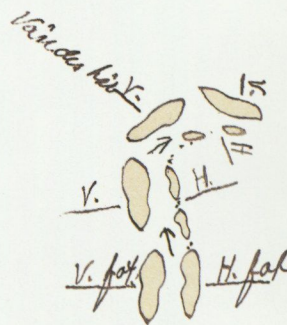
Inledning

Det dansas som aldrig förr. Så uttrycker sig flera av författarna i Fataburen 2006. Förr – det är väl egentligen inte så länge sedan, så vi får anta att författarna nästan minns hur det var och vet vad de talar om. Det tycks i alla fall hända mycket på dansfronten just nu. Årets bok *Dansa med mig* vill också i första hand säga något om dansen idag. Många ser dans som ett sätt att mötas men det blir också allt viktigare att synas i dansen. Dans betyder gemenskap men kan också vara ett sätt för individen att lyckas.

Visst är det angeläget för museer att ha ögonen på dans i samtiden. Men uppgiften att minnas och spara måste väl också gälla dans. Har dansen och dansarna lämnat några spår i arkiv och museimagasin, hur syns det immateriella i det materiella, vad kan samlingarna berätta om dansen förr? Musik finns bevarad på olika sätt, arkiven har förstås beskrivningar och bilder, och med sådana dokument som utgångspunkt levandegör några av bokens författare danser ur historien. Men de mest museispecifika dokumenten, föremålen, talar inte lika lätt och omedelbart

CHRISTINA
WESTERGREN

är redaktör för Fataburen.

om dans. Några föremål är insamlade just för att de hör samman med dans. Andra – och fler – kan vi nu i efterhand möjligen tänka oss i dansens virvlar. Kläder till exempel, som ju ofta har varit med om så mycket.

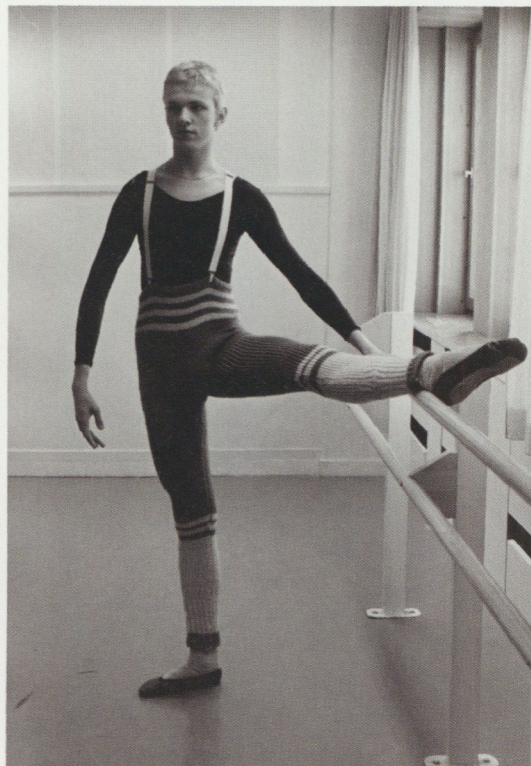
Balklänningar, rockdojor och byxor med knätofsar, ibland hör man redan på namnen vad olika saker har använts till, eller det är i alla fall vad man tror. Men frågan är om våra föreställningar om danskläder har med verkligheten att göra och om museiföremålen egentligen kan berätta något om dansen. Bilder av dansande människor visar att man kan vara klädd på många olika sätt, i stort sett hur som helst, när man dansar. Söker man plaggen från bilderna i museernas samlingar hittar man oftast något liknande, för kläder är något det finns gott om där. Men vi får inte veta så mycket mer för det, och vi kan sällan säga att det är spår av dans vi ser. Museets kläder blir ett slags rekvisita i våra föreställningar om dans.

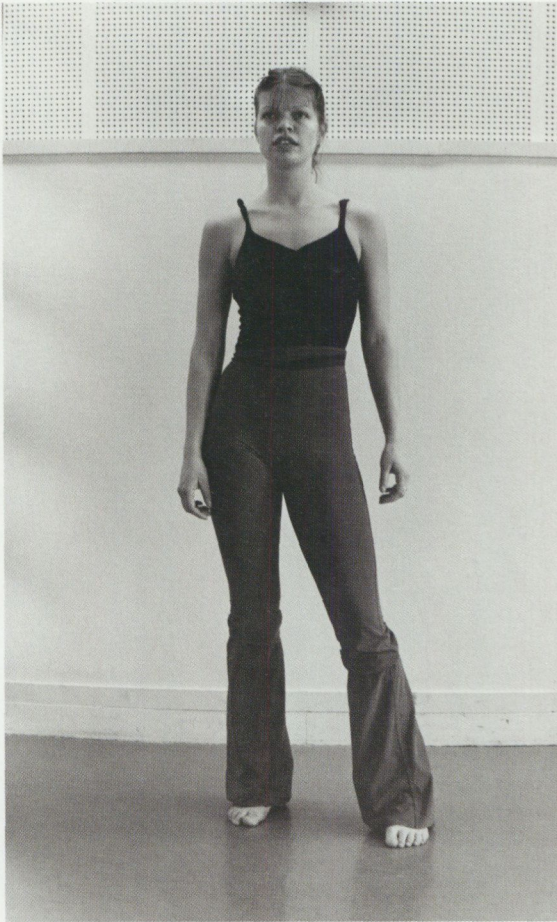
Det finns ändå en hel del plagg som har uppgifter eller berättelser om dans som säkerställer förbindelsen. Jeans, tröjor, kjolar och byxdressar blir danskläder på riktigt. Dansen kan mer än anas i många par skor. Märken och nötning kan tolkas på ett nytt sätt, och nog är det roligt! Nog förstår man allt bättre när man verkligen ser en dansklänning som någon berättar om. Kanske skulle vi mer systematiskt försöka bevara dans i form av museiföremål.

För Artur Hazelius var dansen viktig, hans skapelse har från början förknippats med dans och lekar. Idag är dans långt ifrån ett ämne bara för Nordiska museet och Skansen bland museerna. Men det som för det mesta kallas sällskapsdans, dvs. dans som nöje, umgänge och uttryck för var och en, hör ändå hemma här. Det är om den sortens dans som boken handlar, artiklarna

Byxdress av konstsilketrika för aftonbruk, från 1930-talet. Har tillhört Gudrun Wullt, f. 1896, som var gift med häradshövdingen i Borgholm på Öland. Hon var med sin vackra hållning och spåda kropp, sitt kortklippta mörka hår och sina kläder inhandlade i huvudstaden, en mittpunkt i stadens societetsliv. Hon älskade att dansa och känna sig uppvaktad. Förutom foxtrot och vals dansade hon troligen tidens modedanser som Lambeth walk och Pale estrole, men även äldre kotiljonger. Föremål i Nordiska museet. Foto Birgit Brännvall 2006. © Nordiska museet.

Danskläder kan se olika ut. Jan Zell, Leena Jibbefors och Carita Hjelt, Statens Danshögskola, Stockholm. Foto Bert Persson 1979.

Exklusiv paljettklänning inköpt
i Paris 1928 av en ung svenska
på 19 år. Hon röntte stor upp-
märksamhet när hon bar den
på en julfest i den lilla hem-
staden Söderköping. Föremål
i Nordiska museet. Foto Mats
Landin. © Nordiska museet.

rör sig egentligen inte på scenen, även om det är svårt att dra en gräns mellan scen och dansgolv. Sambanden gör sig alltid gällande.

Dansen i boken går genom livet. Vi börjar i leken som också finns i dansen och där barn och vuxna kan förenas. Ungdomsdans kan vara lekfull, men också mycket allvarlig. Ungdomen breder ut sig i mitten av boken, men rätt mycket utrymme finns ändå för russindisko och seniordans i slutet. Och för den styrdans som i vårt sekel åter har blivit något för dansbesatta i alla åldrar. Även om bokens fokus ligger på dansen i vår tid och i vår del av världen, betyder dans ändå oftast både historia och mångkultur.

Dans på lek är titeln på Eva Helen Ulvros artikel. Hon finner att lekfullheten och den kollektiva danskulturen delvis har gått förlorad i vårt nutida samhälle. För hundra år sedan var upptåg med sång, dans och lek vanliga även bland vuxna, idag leker inte ens barn den typen av lekar. Dans ser hon som en lyckomöjlighet för människosläktet, och lekfullhet som en viktig beståndsdel i dansen.

Lekfull dans är också temat i Christina Mattssons artikel *Små grodorna – en svensk signaturmelodi*. I midsommarfirande i Sverige ingår välbekanta sånglekar och ringdanser. Men det som nu mest är lekar för barn vid vissa helger var tidigare fritidsnöje för ungdomar när som helst på året. Små grodorna är en sånglek som kom till sent och i ett speciellt sammanhang, men den har ändå blivit en symbol för det svenska.

När slutar leken och när börjar allvaret? I min egen artikel *Inskolning med dans* framgår att dans för många har varit en väg in i vuxenlivet, och inte alltid en lätt väg. I svaren på en av Nordiska museets frågelistor från 2001 beskrivs ofta hur man lärde

Teckningar av Carl Wiking (även s. 7).

sig dansa under mitten av 1900-talet. Kanske var den här tidens dansskolor och skoldanser en kulmen för särartstänkandet, heteronormen och tvåsamheten.

Foto Joakim Gunnarsson.

Simon Lans berättar om något helt annat. Han älskar att dansa på ett sätt som tidvis har varit mycket omskrivet och debatterat. I *Dom kallar oss rejvare* beskriver han den nya danskultur som växte fram i början av 1990-talet. Han ser också likheter mellan dagens rave och tidigare dans- och musikstilar. Rätten att dansa, som man vill och som den man är, har blivit en livsstil för alla som går på dagens fester.

Och street har blivit scenkonst! I *Streetdance – på väg från gatan?* konstaterar Anna Fouganthine att de fattiga svartas gatudans från Bronx har lyfts in i de fina salongerna och etablerat sig som egen genre på Danshögskolan. Både nybörjare och erfarna dansare tränar framför stora spegelväggar. Men i så kallade jams träffas dansare både för att visa upp sig och för att njuta av dans och musik tillsammans. Här är dansens gaturötter tydliga, här är alla både åskådare och utövare.

Om en både känd och okänd företeelse skriver Mats Nilsson. *Det gåtfulla polskefolket* i hans artikel är dagens aktiva polskedansare, en subkultur i Sverige nu, i början av 2000-talet. Det handlar om några tusen personer som ser ut som vem som helst, men ändå med vissa kännetecken. Några betonar det estetiska uttrycket, andra de historiska rötterna, gemenskapen eller den sugande tretakten. Några vill bevara en kultur, andra lever den.

Foto Birgit Brännvall.

Världsdans – att förena kulturer och vårda traditioner är titeln på Lars Faragos artikel. Personliga erfarenheter bildar bakgrunden till återblickar och utblickar i samtiden. Folkdans och folklig dans har debatterats och laddats med olika innebörd under olika tider, men begreppet världsdans är nu på väg att vinna

terräng bland dem som vill markera sambanden mellan dansformer med folkliga rötter, sociala lika väl som sceniska.

I *Dansmästarna och sällskapsdansen* skriver Inger Elgh af Klintberg och Peter Bohlin om sällskapsdanser i ett historiskt perspektiv. Med hjälp av bevarade dansbeskrivningar och med början vid mitten av 1400-talet berättar författarna om dans och sällskapsliv i förnäma sammanhang i Europa. En rad nya dansflugor under 1800-talet är ursprunget till det vi idag kallar gammaldanser.

Leif Wallins artikel *Ordning på dansen* grundar sig på dansprogram, dansnoteringar och balböcker, de flesta i Nordiska museets samlingar. Det går inte att säga exakt när damerna började notera med vilka de skulle dansa under kvällen, men de små anteckningsböckerna och plånen av elfenben har varit betydelsefulla – en spegling av tidens etikett och också bevis på vissa flickors framgång i sällskapslivet.

»Du dansar bleka ungdom, sorgset låta din ukulele och din saxofon.« Under den rubriken skriver Karl Lennart Westerlund om Herräng Dance Camp, världens idag i särklass största läger med inriktning mot afroamerikanska danser från swingeran. Evenemanget går av stapeln varje sommar i den lilla bruksorten Herräng i norra Roslagen. Under fyra intensiva veckor möts människor från hela världen. Allt pågår oberoende av traditionell dygnsrytm och allt utgår ifrån dansen. Herräng Dance Camp är som en surrealistisk spegelbild av verkligheten.

Folkparkerna har varit banbrytare i Sverige när det gäller dans och musik. I *Folkparker för dans* skriver John Brattmyhr om hur det hela började och om den debatt som varit en ständig följeslagare till det nya. Folkparkerna tog ställning för jazzen på 1920-talet och sedan har många musikstilar och artister fått

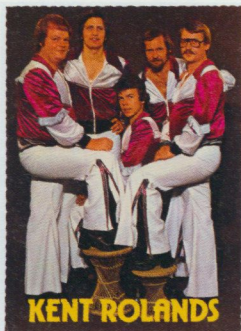
Foto Birgit Brånvall.

Foto KW Gullers.

sitt genombrott just i folkparkerna. Men det blev inte mindre folk kring folkparkernas dansbanor på grund av debatten. Det blev mer!

Dansen på Skansen heter Christina Westbergs artikel. Det som kallades »den allmänna dansen« tog sin början under det tidiga 1920-talet på det s.k. Gamla tivoliområdet nedanför Skansenberget. På valborgsmässoafton 1937 inleddes en helt ny dansepok då den »moderna« dansbanan stod färdig och 1940 började den legendariske Thore Ehrling, med trumpet, tiomannaorkester och sångerska. Leif Kronlund och hans orkester tog över 1956 när det så smått började bli ute med utomhusdans. Men hans återkomst som kapellmästare 1994 efter nära trettio års uppehåll blev publiksuccé. Sommarkväll betyder nu som i gamla dagar dans på Galejan!

Tomassons foto, Olofström.

En sommarkväll med dans är också utgångspunkt för Anna Alexanderssons artikel *Bekännelser från ett dansbandsgolv*. Dansbandsmusik är en genre som väcker olika känslor och det är lätt att le åt de otaliga bilderna på dansband i scenkläder. Men idolbilderna och vykortet är tidsdokument som visar på något unikt för Sverige – dansbandskulturen. Det handlar inte enbart om musiken, dansen och showen utan minst lika mycket om gemenskapen och mötena.

Pensionärsrörelsen är en av Sveriges största nöjesarrangörer och av allt som pensionärer sysslar med tillhör dans det mest omtyckta, skriver Owe Ronström i sin artikel *Russindisko och seniordans*. Han ser också pensionärsorganisationernas verksamheter som en logisk fortsättning av ett folkhemskt moderniseringsprojekt som omfattar kropp och själ, individ och kollektiv. Dansen bland dagens pensionärer blir då symboliska gestaltningar av detta projekt.

Styrdans i tjugoförsta seklet? Titeln på Birgitta Holms artikel är en fråga. Hör pardansen, styrdansen, hemma i en bestämd och förgången historisk epok? Sällskapsdansen har ju så länge varit frånvarande i medierna och borträknad i kulturdebatten.

Birgitta Holm vet att pardansen har pågått även när den inte har syns, och hon anar också en gryning nu. Hennes goda råd som får avsluta boken kan alla ta till sig, men kanske är de särskilt tänkvärda för de feminister som känner sig tveksamma till pardans. Var ute och dansa jämt! uppmanar hon oss. Och följer vi hennes råd kanske våra utdansade skor och våra dansminnen så småningom hamnar på museum.

Foto Birgit Brånvall.